

Europese rechtspraak «Rechten van de mens» in kort bestek

Coördinatie: Wouter Vandenhole, Universiteit Antwerpen en Koen Lemmens, KU Leuven, met medewerking van Mathieu Leloup, Universiteit Antwerpen en Michaël Merrigan, KU Leuven

EHRM 9 juli 2019

Rechten van de mens – Recht op leven – Procedurele verplichting – Europees aanhoudingsbevel

1. In zijn arrest in de zaak-Romeo Castaño heeft het EHRM zijn doctrine over de toepassing van het EVRM op de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel bevestigd, maar ook uitgebreid. Aanleiding hiervoor was het verzoekschrift van de vijf kinderen van een hoge Spaanse legerofficier, Ramon Romeo, die in 1981 in Bilbao door een ETA-commando werd neergeschoten. Zij hekelden de weigering door België om twee opeenvolgende Europese aanhoudingsbevelen uit te voeren waarmee Spaanse rechters respectievelijk in 2004 en 2005 om de overlevering van mev. N.J.E., een lid van dat commando, hadden verzocht met het doel ze in Spanje te doen terechtstaan voor de moord op Ramon Romeo.

2. In twee opeenvolgende arresten, respectievelijk uit 2013 en 2015, had de Gentse Kamer van Inbeschuldigingstelling (hierna verkort vermeld als «KI») krachtens art. 4, 5°, van de Wet Europees Aanhoudingsbevel de overlevering telkens geweigerd omdat ze de fundamentele rechten van de verdachte zeer waarschijnlijk zou schenden. De KI verwees in dit verband naar rapporten van het Europees comité ter voorkoming van foltering en onmenselijke behandeling van de Raad van Europa (hierna verkort vermeld als «CPT») waarin wordt vastgesteld dat vermoedelijke terroristen in Spanje aan een zeer streng detentieregime worden onderworpen dat gepaard gaat met mensonwaardige omstandigheden, folteringen en een uiterst beperkt contact met de buitenwereld («*incommunicado*»).

Tegen beide arresten diende de federale procureur telkens een cassatieberoep in waarin hij zich o.m. op het beginsel van wederzijds vertrouwen tussen de lidstaten van de Europese Unie beriep, dat op zijn beurt op het vermoeden van eerbiediging van de fundamentele rechten door de uitvaardigende lidstaat gebaseerd is en volgens hem de overlevering zou rechtvaardigen. Het Hof van Cassatie verwierp echter beide beroepen door vast te stellen dat de KI onaantastbaar had beslist over het bestaan van een kennelijk gevaar voor de fundamentele rechten van de verdachte en bovengenoemd vermoeden had weerlegd.

3. Voor het EHRM klaagden verzoekers over een procedurele schending door België van art. 2 EVRM (recht op leven), omdat volgens hen de weigering tot uitvoe-

ring van de Spaanse aanhoudingsbevelen de door art. 2 EVRM geëiste strafrechtelijke vervolging van de verdachte in Spanje onmogelijk maakt.

Vooraleer uitspraak te doen over de grond van de zaak, moest het EHRM eerst nagaan of België wel degelijk rechtsmacht in de zin van art. 1 EVRM tegenover verzoekers heeft uitgeoefend, aangezien dit een voorwaarde is voor de toepassing van het EVRM. Het EHRM geeft hierop een bevestigend antwoord, gebaseerd op de jurisdictionele band die tussen verzoekers en de Belgische Staat is ontstaan als gevolg van de genoemde Europese aanhoudingsbevelen. Het EHRM beroept zich hierbij op het arrest van de Grote Kamer in de zaak-Güzelyurtlu t/ Turkije (nr. 36925/07, 29 januari 2019). Aan de vereiste van uitputting van de interne rechtsmiddelen (art. 35, § 1 EVRM) is eveneens voldaan, omdat van verzoekers niet kon worden verwacht dat zij zich in de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel inschakelen, aangezien in een dergelijke mogelijkheid noch door het Europees kaderbesluit noch door de Wet Europees Aanhoudingsbevel is voorzien.

Ten gronde herinnert het EHRM eerst aan de plicht tot samenwerking tussen de Verdragstaten. Meer bepaald volgt uit art. 2 EVRM (procedureel), zoals geïnterpreteerd in het arrest-Güzelyurtlu, dat een Verdragstaat die door een andere Verdragstaat om bijstand bij de doorvoering van een strafrechtelijke procedure voor doodslag verzocht wordt, verplicht is om deze bijstand met alle mogelijke redelijke middelen te leveren. *In casu* was dat voor België het geval als gevolg van de twee Europese aanhoudingsbevelen uit Spanje. Aan deze plicht tot bijstand is voldaan indien de verzochte Staat het verzoek naar behoren beantwoordt en, in geval van weigering, deze afdoend motiveert.

In casu is de eerste voorwaarde vervuld: de KI, gevolgd door het Hof van Cassatie, heeft de weigering om de verdachte over te leveren afdoend gemotiveerd door te verwijzen naar de reële gevaren voor haar fundamentele rechten zoals bedoeld in art. 4, 5° WEU. Hierbij stelt het EHRM ook vast dat de beslissing van de KI strookt met zijn eigen Avotins-rechtspraak (arrest nr. 17502/07, 23 mei 2016) die een «automatische en mechanische» toepassing van het recht van de Europese Unie verbiedt en integendeel eist dat ernstige bezwaren tegen de toepassing ervan worden onderzocht, zoals dat in dit geval werd gedaan.

4. Problematisch is echter de motivering van de weigering tot uitvoering van de Europese aanhoudingsbevelen.

Volgens het EHRM waren de rapporten van het CPT (uit 2011 en 2015) waarop de KI haar beslissingen gebaseerd heeft, niet recent genoeg om de actuele toestand in Spanje te weerspiegelen en had de KI deze moeten aanvullen met eigen onderzoek naar de situatie op het ogenblik van de beslissing in 2016 vooraleer de tenuitvoerlegging te weigeren, mede in het licht van het feit dat de Spaanse regering de geldigheid van de vaststellingen van het CPT voor 2016 had betwist. De beslissingen van de KI waren dus op een onvoldoende geactualiseerde en geïndividualiseerde feitelijke basis gebaseerd. Daaruit volgt een unaniem vastgestelde procedurele schending van art. 2 EVRM.

Het EHRM voegt er echter uitdrukkelijk aan toe dat deze schending niet automatisch betekent dat de Europese aanhoudingsbevelen nu door België moeten worden uitgevoerd. Integendeel, het arrest doet geen enkele afbreuk aan de plicht van de Verdragstaten om niemand uit te leveren naar een Staat waarin een behandeling in strijd met art. 3 EVRM zeer waarschijnlijk is. Het arrest eist echter dat een beslissing in die zin op actuele en – zo mogelijk – geïndividualiseerde informatie berust.

5. Dit arrest is een verdere illustratie van de invloed van het EVRM op de tenuitvoerlegging van Europese aanhoudingsbevelen (zie reeds: EHRM, Pirozzi t/ België, nr. 21055/11, 17 april 2018). Deze invloed wordt hier echter uitgebreid naar art. 2 EVRM, waardoor een tweevoudige werking van het EVRM ontstaat. Wanneer art. 2 EVRM (procedureel) van toepassing is, namelijk wanneer een strafrechtelijk onderzoek wegens doodslag vereist is en dit onderzoek aanleiding geeft tot uitvaardiging van een Europees aanhoudingsbevel, wordt de tenuitvoerlegging ervan door art. 2 EVRM ondersteund en voor toetsing door het EHRM vatbaar gemaakt. Terzelfdertijd legt art. 3 EVRM aan deze tenuitvoerlegging echter beperkingen op met het oog op de eerbiediging van de fundamentele rechten van de verdachte. Deze beperkingen gelden weliswaar ook via art. 4 van het EU-Handvest, maar de naleving ervan door de lidstaten wordt niettemin in laatste instantie door het EHRM getoetst, in het licht van art. 3 EVRM.

(Romeo Castaño t/ België)

(Elektronische vindplaats: <http://hudoc.echr.coe.int>)

Johan Callewaert
 Université catholique de Louvain
 en Universiteit Speyer

Deze bijdrage werd ten persoonlijke titel geschreven

EHRM 8 juli 2019

Rechten van de mens – Eerlijk proces – Ne bis in idem – Openbaar ministerie – Minnelijke schikking

1. In dit met unanimitieit van stemmen uitgesproken arrest veroordeelt de Grote Kamer van het EHRM Roemenië wegens miskening van het *ne bis in idem*-begin-

sel. Op initiatief van een hiërarchisch hogere parketmagistraat werd een strafprocedure doorlopen ten laste van een bestuurder, nadat deze laatste voordien reeds definitief een straf had opgelopen via een minnelijke regeling op initiatief van een openbare aanklager op lager niveau. Het toepassingsgebied van *ne bis in idem*, zoals vervat in o.m. art. 4 van het Zevende Toegevoegd Protocol bij het EVRM, wordt hiermee uitgebreid maar enige onduidelijkheid blijft bestaan.

2. Mihalache weigerde in 2008 om een bloedproef te ondergaan nadat hij positief geblazen had bij een routinecontrole. Het lokale parket besloot dit administratief af te handelen met weliswaar de hoogst mogelijke geldboete van omgerekend zo'n 250 euro. Mihalache betaalde de boete en de gerechtskosten en tekende geen beroep aan. In januari 2009 schoof een hogere openbare aanklager op opportuiniteitsgronden *ex officio* de administratieve afdoening terzijde, welke mogelijkheid geboden wordt door het Roemeense Wetboek van Strafvordering, om alsnog te kunnen dagvaarden. Het proces eindigde met Mihalaches veroordeling in november 2009 tot één jaar gevangenisstraf met uitstel, waartegen hij vruchteloos beroep aantekende. In maart 2013 gaf de hoofdaanklager opdracht om de destijds geïnde boete aan Mihalache terug te betalen, waartoe deze laatste overigens nooit had verzocht. Op dat ogenblik was de zaak al enige tijd aanhangig gemaakt bij het Straatsburgse Hof voor de Rechten van de Mens, dat de zaak al snel overdroeg aan de Grote Kamer.

3. Mihalache voerde voor dit Hof de schending aan van art. 4 van het Zevende Toegevoegd Protocol bij het EVRM, omdat hij tweemaal voor dezelfde feiten strafrechtelijk vervolgd en gestraft werd. De Roemeense overheden brachten hiertegen in dat het door de lagere openbare aanklager terzijde schuiven van het strafrechtelijk denkspoor ten voordele van een administratieve afdoening *niet* als definitieve beslissing in de zin van de verdragsbepaling kon worden beschouwd. Bijgevolg maakte de heropening en samenhangende strafvervolgung die uitmondde in een veroordeling, geen schending uit van *ne bis in idem* (§ 25).

Het Hof herneemt in zijn analyse, na te hebben vastgesteld dat art. 4 van het Zevende Toegevoegd Protocol bij het EVRM een prominente plaats inneemt (§ 47) doordat er zelfs in oorlogstijd geen afbreuk aan kan worden gedaan (*cf.* art. 15 EVRM), dat het *ne bis in idem*-beginsel drie elementen omvat (§ 49): de gevoerde procedures moeten niet alleen strafrechtelijk van aard zijn en betrekking hebben op dezelfde feiten, bovendien moet er sprake zijn van het overdoen van een officieel afgesloten procedure. Na op basis van de zgn. Engel-criteria (*cf.* Engel e.a. t/ Nederland 8 juni 1976) te hebben vastgesteld dat beide procedures een strafrechtelijk karakter vertoonden (§§ 53-64), is het voor het Hof duidelijk dat beide procedures betrekking hadden op Mihalaches weigering om mee te werken aan een bloedafname (§§ 67-68). Hij is weliswaar niet tweemaal voor dezelfde feiten gestraft